

Šta se dešava sa najstarijim bh. dnevnim listom

Oslobođenje se prodaje za 4,7 miliona maraka

Radenko Udovičić

Najstariji bosanskohercegovački dnevni list *Oslobođenje* ušao je u proces dokapitalizacije koji će se izvršiti prodajom 51-postotnog vlasništva nad novinom za 4,7 miliona konvertibilnih maraka (oko 2,4 miliona Eura). Kako nam je rekao sada već bivši direktor ovog lista **Janez Čadež**, riječ je o ponudi dionica internog tipa, tako da se neće moći desiti da neko od direktnih konkurenata kupi list i time stvori monopol na tržištu. Ovim rukovodstvo *Oslobođenja* očigledno želi da spriječi mogućnost da sve bogatiji *Dnevni Avaz* kupi novinu i time ovlada dnevnim izdavaštvom u Federaciji BiH. *Avaz* je, naime, nedavno kupio štampariju OKO, što je izazvalo proteste novinskih kuća koje smatraju da ovaj najtiražniji bh. list, zbog činjenice da je vlasnik dvije najveće štamparije, ima monopolistički položaj.

Kako nam je Čadež pojasnio, «ponuda internog tipa» znači da list neće ići na berzu nego će Nadzorni odbor *Oslobođenja* tražiti kupca vodeći računa o njegovom ugledu i razvojnom programu koji ponudi. Čadež smatra da utvrđena cijena za većinsko vlasništvo nad jednim listom koji ima tradiciju i ugled, a uz to i značajnu stambenu imovinu, nije visoka. Takođe, njegova želja je da poznate kuće WAZ ili *Styria*, koje su već prisutne u jugoistočnoj Evropi, preuzmu i *Oslobođenje*.

Ovakav potez sadašnjih vlasnika *Oslobođenja* leži u činjenici da list ima ogromne finasijske probleme i da se nije uspio dovoljno dobro pozicionirati na tržištu. Trenutni tiraž lista je 13 000 primjeraka uz 24 posto remitende. Primjera radi, konkurentski *Dnevni Avaz* ima tri puta veći tiraž i brojna sedmična izdanja koja pokrivaju gotovo sve oblasti društvenog života. *Oslobođenje* je imalo veću prodaju jedino od trećeg dnevnika iz Sarajeva *Jutarnjih novina*, ali su i one u zadnje vrijeme ojačale novinarski sastav i povećale broj strana. U slučaju da se optužnica (za pripremu terorističkih aktivnosti!) protiv vlasnika *Jutarnjih novina* ne odrazi na kvalitet novine, očekivati je da i ovaj list «prestigne» *Oslobođenje*. Međutim, kako nam je rekao Janez Čadež, čak i sa postojećim tiražom *Oslobođenje* je, u bosanskim uslovima, samoodrživo, ali je list strahovito podbacio na polju marketinga. Kako kaže, u vrijeme kada je list nakon vlasničke transformacije trebao da krene uzlaznom putanjom, šef marketinga je umro, a njegov zamjenik slomio nogu. Ova tragična situaciju u većini zemalja ne bi trebala da predstavlja strateški problem, ali u BiH, kadrovski veoma osiromašenoj, kvalitetni stručnjaci za marketing mnogo koštaju, a *Oslobođenje* nije moglo prihvatiti njihove skupe uslove.

Od prošlosti se ne živi

Oslobođenje je list sa svijetlom tradicijom. Počeo je da izlazi ratne 1943. godine kao list «radnog naroda», pokrivajući teritorije koje su držali Titovi partizani, ali je vrlo brzo postao etablirani bosanskohercegovački dnevnik. Tokom vremena socijalizma nije se previše razlikovao od drugih dnevnih novina bivše Jugoslavije. Svoj veliki uspon doživljava 1989. godine kada, u vrijeme već nadirućeg nacionalizma, biva proglašen za list godine u bivšoj Jugoslaviji, upravo zbog relativno neutralne političke pozicije. Konceptija lista, sve do početka rata, je bila konstruktivna kritika – prvo komunističkih vlasti, a nakon parlamentarnih izbora i nove nacionalne garniture. No, ono što je najznačajnije, list je zahvaljujući kvalitetnom objektivnom izvještavanju, prije svega zbog dobrih novinara, ostao imun na nacionalističku histeriju koja se kasnije pretvorila u rat. Bio je to medij gdje su istinski ravnopravno radili ljudi svih nacionalnosti.

U ratu, i pored izuzetno teških uslova, *Oslobođenje* je nastavilo redovno da izlazi, postavši simbolom odbrane Sarajeva, ali i odbrane građanskih vrijednost bh. društva. Glavni urednici – prvo **Kemal Kurspahić**, a potom i **Mehmed Halilović**, iako nisu uspjeli spasiti imovinu, sačuvali su novinarski obraz lista koji gotovo nijednog trenutka nije pao pod uticaj prisutnih trendove širenja nacionalne mržnje kroz medije. Zgrada *Oslobođenja* se nalazila na prvoj liniji fronta i već na početku rata je srušena. Iako su donji spratovi ovog velikog zdanja obnovljeni, izgorjeli i urušeni neboder predstavlja simbol ratnog Sarajeva. Međutim, kako saznajemo, pokreću se aktivnosti da se on i definitivno sruši, kako bi kompleks *Oslobođenja* bio bezbjedniji.

1995. godine, pojavom *Dnevnog Avaza*, privatnog lista koji je u to vrijeme bio blizak Stranci demokratske akcije, *Oslobođenje* dobiva prvog pravog konkurenta. Zahvaljujući brzini reagovanja, pitkoj formi sadržaja i činjenici da je imao izraženu nacionalnu notu, *Avaz* vrlo brzo postaje najčitanija novina u dijelu Federacije BiH sa bošnjačkom većinom. *Oslobođenje* se očigledno nije uspjelo novinarski transformisati, insistirajući na sporijim komentatorskim i političkim formama. Kasniji pokušaji uvođenja nepolitičkih i senzacionalističkih formi su bili neuspješni i još su više rasuli njegovu čitalačku publiku.

Nespješan ulazak Kmečke družbe

U međuvremenu, list su privatizirali radnici. Vrlo brzo je napravljena dokapitalizacija kupovinom 39 posto novine od strane *Kmečke Družbe* iz Slovenije. Ostali vlasnici su 26% zaposleni radnici, 18% privrednik **Temin Dedić**, koji u Njemačkoj izdaje *Oslobođenje International*, dok ostatak pripada manjim dioničarima iz inostranstva. Nova dokapitalizacija traži kupca za 51 posto vlasništva, dok će sadašnji vlasnički udjeli biti srazmjerno smanjeni i preneseni na onih 49 posto koji nakon kupovine preostanu.

Međutim, ulazak *Kmečke družbe* u ovaj list prije skoro dvije godine, iako se očekivalo, nije donio gotovo nikakav napredak. Svjež novac iz ove moćne slovenačke firme nije ni

približno odgovarao potrebama lista. U prvi mah ovaj najveći dioničar čak nije poslao ni svoje ljude u Sarajevo, već je igrao na takozvanu konsultantsku kartu.

Teško materijalno stanje je uzrokovalo prije godinu dana i štrajk zaposlenih, koji je trajao od 21. do 23. maja. *Oslobođenje* se na kioscima nije pojavilo tri dana, što je za bivše radnike, ali i javnost djelovalo šokantno. Riječ je o listu koji nikada, čak i za vrijeme krvave opsade Sarajeva, nije prestao izlaziti. Radnici su zahtijevali isplatu zaostalih plata ali i smjenu rukovodstva lista za koje su tvrdili da je radilo netransparentno, te da se mnogo trošilo na službena putovanja pa čak i kupovinu službenih automobila.

Nakon ovih potresa, *Kmečka družba* se aktivnije uključila u rješavanje problema. Rukovodstvo lista, uključujući i dugogodišnjeg direktora **Salka Hasanefendića**, je podnijelo ostavke. Slovenački partner je privremeno za direktora poslao Janeza Čadeža, nekadašnjeg direktora TV Slovenija. Čadež je uspio da donekle pokrene s mrtve tačke stvari u *Oslobođenju*. Tiraž, koji je u međuvremenu pao na ispod 10 000, nešto je povećan, a mlađe novinarsko rukovodstvo, koje se nakon štrajka prihvatilo uređivanja, predvođeno **Senkom Kurtović**, stabilizovalo je novinarski kvalitet novine.

U razgovoru za *Media Online*, Čadež je detektovao probleme sa kojima se susreo kada je došao u list. Smatra da je njegova firma napravila grešku jer je trebala odmah nakon kupovine u Sarajevo poslati stručnu slovenačku ekipu sa novcem, koja bi sanirala ekonomske probleme i, u saradnji sa domaćim rukovodstvom, povući dobre strateške poteze. Prema njegovim riječima, jedno od rješenja bi sigurno bilo da *Oslobođenje* postane državna novina koja bi bila prihvaćena u oba entiteta. Naravno, da bi se ušlo u taj projekat, ili bilo kakav drugi, smatra Čadež, potrebno je bilo izvršiti opsežno istraživanje da se ustanovi šta čitaoci u BiH žele. Međutim, nije bilo novaca, pa čak ni kadrovskih resursa da se to i realizuje. Pored navedenog problema sa marketingom, rukovodstvo *Oslobođenja* se susrelo i sa problemom da je Avaz kupio štampariju OKO, smještenu u zgradi *Oslobođenja*, u kojoj se list štampao. Tako se rukovodstvo moralo baviti i problemima promjene štamparije, što je oduzelo skoro dva mjeseca.

Kmečka družba je slovenačka finasijska grupacija koja, između ostalog, izuzetno mnogo ulaže u medije. U Sloveniji su vlasnici šest radio stanica i lista *Kmečki glas*. U Bosni i Hercegovini su prisutni kroz privatizacijske fondove BIG i ABDS, dok je kupovina dijela *Oslobođenja* bila prvo njihovo ulaganje u ovdašnje medije. Pitali smo direktora *Kmečke družbe* **Matjaža Gantara** šta je opredijelilo ovu firmu da uđe u posao sa *Oslobođenjem*. Odgovorio je da su jedno od strateških usmjerenja *Kmečke družbe* upravo mediji i da u tome leži budućnost. Kako kaže, u Bosni, gdje je medijsko tržište nerazvijeno, vidjeli su velike mogućnosti razvoja, ali su se ipak donekle prevarili. «Konkretno u *Oslobođenju* smo, uprkos velikim naporima koje smo u proteklom periodu ulagali u projekat, potcijenili teškoće sa kojima se *Oslobođenje* suočava. Stoga je i sanacija do ovog trenutka bila relativno neuspješna», rekao Gantar i dodao rečenicu iz koje se moglo naslutiti da se list želi prodati: «Kao manjinski vlasnik nismo naročiti

optimisti, jer ostali dioničari nisu podržali naše predložene mjere sanacije. Uvjereni smo da bi u suprotnom slučaju – kada bi naši prijedlozi bili prihvaćeni – *Oslobođenje* postalo potpuno konkurentno i uspješno preduzeće». Gantar nije želio da objašnjava gdje je problem neslaganja *Kmečke družbe* sa ostalim vlasnicima uputivši nas na «one u Sarajevu». No, ni domaće rukovodstvo *Oslobođenja* nije željelo da komentariše ove navode, rekavši nam da nije bilo posebnih neslaganja. Janez Čadež je bilo malo konkretniji, objasnivši da eventualna neslaganja vlasnika su sada izglađena odlukom Nadzornog odbora da se većinsko vlasništvo proda za 4,7 miliona KM. To je jedini izlaz, kako je rekao.

Izvlačenje iz gabule

Janez Čadež je dan prije razgovora sa nama predao dužnost **Enesu Terziću**, kojeg je Nadzorni odbor imenovao za novog direktora. Čadež kaže da su *Kmečka družba*, i posebno on koji je čitavo vrijeme u srži problema, shvatili da je neophodno da direktor lista bude neko iz domaće sredine koji dobro poznaje i poslovnu i medijsku situaciju te može vući bolje poteze. Vraćanje direktorske pozicije u domaće ruke ne znači da se «Slovenci povlače», kako su to predstavili neki bh. mediji, već želju da *Oslobođenje* bude prirodnije, rekao nam je Čadež.

Slično razmišlja i Enes Terzić, bivši direktor Olimpijskog centra Zetra, rekavši da je osnovni problem što Slovenci nisu postali većinski vlasnik *Oslobođenja*. Program koji Terzić planira provoditi sastoji se od nekoliko tačaka: dokapitalizacija, kao ključni cilj, zatim iskorištavanje svih materijalnih resursa kojima *Oslobođenje* raspolaže, prije svega obnova još uvijek razrušene zgrade, te pokretanje novih izdanja. Kako kaže, nikakva vlasnička struktura neće promijeniti stavove novine koji će se i dalje bazirati na tri cilja – objektivno izvještavanje, demokratizacija društva i očuvanje Bosne kao države. Iz ovoga je jasno da će *Oslobođenje* ostati prevashodno politička novina, a to, u suštini, najviše zanima njegove sadašnje, pa i bivše čitaoce. I budući čitaoci će se vjerovatno tražiti među populacijom koja je dominantno inficirana politikom. Uostalom, to je tako kod većine dnevnih listova u Evropi.

Potruga Nadzornog odbora za nekim ko će kupiti 47 000 dionica, odnosno platiti 4,7 miliona maraka, neće biti laka. Nacionalno i teritorijano izdjeljeno tržište u BiH ne pruža posebnu perspektivu. No, pravi početak slijedi tek kada se list proda. Uz više para, ali zasigurno i višestruko zahtjevnijeg vlasnika, moraće se ozbiljno krenuti u osvajanje tržišta kao bi se ostvario osnovni cilj – profit. *Oslobođenje*, iako ubjedljivo najstrajiji bh. dnevni list, moraće da u mnogim stvarima ide iz početka.